

TARTU MAAKOHUS

Hr Urmas Reinsalu
Minister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 14.08.2015 nr 7-7/5657

Meie 08.10.2015 nr 12-1/15/9861

Arvamuse esitamine maksejõuetusõiguse revisjoni ettevalmistamisele

Justiitsminister saatis 14.08.2015. a Tartu Maakohtule teadmiseks kirja teemal maksejõuetuse revisjoni ettevalmistamine. 30.09.2015. a paluti Tartu Maakohtul esitada arvamused ja ettepanekud, kuidas võiks muuta maksejõuetusmenetluste läbiviimist efektiivsemaks, kiiremaks ja tulemuslikumaks, et tagada Eesti ettevõtluskeskkonna hea maine ja atraktiivsus. Maksejõuetusõiguse revisjoni ettevalmistava etapi eesmärgiks on selgitada välja üldine revisjoni vajadus ja ulatus, kaardistada praktikas tekkinud probleemid, mis lahendamist vajavad ja luua vajalikud alused revisjoni läbiviimiseks. Revisjoni ettevalmistava etapi tulemusena koostatakse lähteülesanne, mille põhjal otsustatakse edasised võimalikud tegevused.

Tartu Maakohtu kohtunike ja kohtujuristide tagasiside seoses maksejõuetusõiguse revisjoni ettevalmistamisega on järgmine:

1. Revisjonivajadusest üldiselt

- 1.1. Revisjonilaadne ettevõtmine on vajalik. Kadunud on tasakaal ettevõtlusvabaduse (täpsemalt: ettevõtte asutamise) ja sellest tuleneva vastutuse vahel. Koos ettevõtte asutamise lihtsustumisega peaks olema rakendunud süsteem, mis tagab muul viisil kontrolli äriühingu toimimisvõimekuse üle. Sellist süsteemi Eestis ei ole. Turumajanduslikul lepinguvabadusel, mis peaks tagama tehinguosaliste kohustuste täitmise, ei ole ühtki tegelikus elus töötavat hooba, et ettevõtluskeskkond ei oleks risustatud tühjade „kehadega“ ja et võlausaldajate nõuete rahuldamise protsent pankrotimenetlustes oleks kõrgem kui teadaolev 11%.
- 1.2. Seaduste süsteemi muutmine vähemalt sel kujul, et kogu maksejõuetusõiguse reguleerida ühtses seadustikus, ei ole tõenäoliselt otstarbekas. Ühe seadustiku kehtestamise eelduseks peaks olema see, et erinevatel seadustel (pankrotiseadus (PankrS), saneerimisseadus (SanS), võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus (VÕVS)) oleks mingi ühisosa, mille sarnasel reguleerimisel muutuks kogu regulatsioon lihtsamaks ja kergemini arusaadavaks. Praegu seda ühist osa pankrotimenetluse ja SanS-s ja VÕVS-s sätestatud menetlusele on raske näha. Sarnasused on olemas SanS-l ja VÕVS-l omavahel, st võib kaaluda, kas nende ühendamine oleks otstarbekas.
- 1.3. Kuid toetust leidis ka seisukoht, et maksejõuetusmenetlused tuleks koondada ühtsesse seadustikku ja ühtseks menetluseks.
- 1.4. Äriühingute puhul on võrdlus pankrotimenetluse ja saneerimismenetluse asjus saneerimismenetluse kahjuks. S.t. menetlus, mida eelistaks vastutust võtta tahtev ettevõtja

ja mis annaks võlausaldajatele olulisemalt paremaid võimalusi (ehk siis saneerimismenetlus), on ettevõtjale määratult keerukam kui pankrotimenetlus. Selline olukord ei soodusta ühelgi juhul saneerimismenetlusse astumist. Õiguslik raamistik peaks soodustama just sellist menetlust, mis annaks võlausaldajatele parema tulemuse.

2. Pankrotimenetluste raugemine, deposiit ja äriühingu juhtorgani liikme vastutus

2.1. Pankrotimenetluse üheks suuremaks probleemiks on see, et sageli ei ole pankrotimenetluse alguseks võlgnikul enam praktiliselt üldse vara, millest oma kohustusi täita või isegi pankrotimenetlust finantseerida. See tingib paljude pankrotimenetluste raugemise. Selle oluliseks põhjuseks on asjaolu, et pankrotiavaldusi ei esitata õigeaegselt. Kehtivas õiguses on PankrS §-s 30 ette nähtud võimalus, et võlausaldaja tasub pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti summa. See ei ole ilmselt väga efektiivne vahend raugemiste ärahoidmiseks, kuivõrd raske on eeldada võlausaldajalt raha tasumist olukorras, kus ei ole kindel, et ta raha tagasi saab. PankrS § 30 lg 3 sätestab küll võimaluse nõuda deposiiti tasutud summa välja isikult, kes rikkus pankrotiavalduse esitamise kohustust, kuid ka selle regulatsiooni puuduseks on asjaolu, et võlausaldajal ei ole täit kindlust oma raha tagasisaamises, sest selleks tuleb eelnevalt kohtusse pöörduda, kanda menetluskulusid ning kohtumenetluse tulemus ei ole kunagi 100% etteennustatav. Lisaks kaasneb veel pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud isiku maksejõuetuse risk. Maksejõuetuse revisjoni raames tuleks kindlasti kaaluda võimalusi, kuidas vähendada raugivate menetluste osakaalu ning mõjutada maksejõuetute äriühingute juhatuse liikmeid õigeaegselt pankrotiavaldust esitama. Üheks võimalikuks regulatsiooniks selles suunas võiks olla võimalus, et kohus kohustab pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud isikut ennast tasuma pankrotimenetluse kulude katteks raha kohtu deposiiti. See võiks toimuda samas menetluse faasis, kus kohus praegu määrab võlausaldajale tähtaja raha deposiiti maksmiseks ning samadel tingimustel, kui PankrS § 30 lg 3 järgne võlausaldaja nõue, st raha deposiiti maksmise kohustuse vältimiseks peaks isik tõendama, et ei ole rikkunud kohustust esitada õigeaegselt pankrotimenetlus.

2.2. Pankrotiavalduse esitamise kohustus tuleneb küll äriseadustikust, kuid pankrotiavalduse esitamata jätmine ei ole enam kriminaalkorras karistatav. Ilmtingimata ei peaks see olema kriminaalmenetluses lahendatav süütegu, aga mingi sanktsiooni võiks seadus ette näha. Kasvõi nt anda haldurile või võlausaldajatele lihtsustatud korras võimaluse hageda juhatuse liikmelt pankrotipessa tekitatud kahju vms. Kuna sellisel juhul oleks kahju suurust raske tõendada, võiks ette näha tavapärasest erineva tõendamiskoormise või sätestada mingi eelduse kahju suuruse kohta (kas rahasumma, % eelmise aasta käibest vms).

2.3. Kindlasti tuleks suurendada äriühingu juhtorgani liikmete vastutust vähemalt pankroti korral - nii menetluskulude kandmisel kui muu vastutuse osas. KarS-i regulatsioonid (mis vähendasid äriühingute juhtorgani liikmete vastutuse võimalusi), aga samuti Riigikohtu seisukohad ärikeelu asjus on aidanud kaasa vastutuse puudumise süvenemisele.

3. Füüsilisest isikust võlgnike maksejõuetusmenetlused ja füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlus

3.1. Esineb vajadus lähendada füüsilisest isikust pankrotivõlgnike menetlusi vähemalt võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse menetluste tasemele. Praeguseks on levinud juba vähemalt kolm aastat teadmine, et kohustustest vabanemiseks pankrotimenetluse kaudu piisab pankrotiavalduse kirjutamisest, ja võlad kustutatakse. Asjaolu, et kohustustest vabanemise menetlus kestab viis aastat ja tuleb täita PankrS § 173 jm kohustusi, näib olevat silmakirjalik nõue, mille täitmise tagamiseks puuduvad samuti hoovad. Miinimumpalga ja TMS § 132 tingimused võimaldavad alati näidata, et sissetulekut, mille arvelt

võlausaldajatele makseid teha, ei ole. Asjaolu, et kohtud-haldurid (mõned) püüavad võlgnikult välja pigistada nõusoleku maksta 10 (või veidi rohkem) eurot iga kuu võlgade katteks, ei saa olla see meetod, mille järel kinnitada, et võlgnik on PankrS § 173 kohustusi täitnud ja tuleb vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Konkreetsem ettepanek: esiteks tuleks kohustustest vabastamisest rääkida alles siis, kui on täidetud mingi miinimummäär kohustustest ja teiseks võiks füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlusele juurdepääs olla oluliselt piiratum.

- 3.2. Pankrotimenetluse võiks muuta füüsiliste isikute jaoks vähem atraktiivseks. Kuna füüsilist isikut ei ole tema olemusest tulenevalt võimalik pankrotimenetluse tagajärjena likvideerida, on pankrotimenetlus ja sellega koos võlgadest vabastamise menetlus muutunud väga atraktiivseks vangide jms isikute jaoks. Ehkki vang võib olla pankrotivõlgnik, ei anna üksnes pankrotimenetluse läbimine talle suurt midagi. Samuti ei ole pikemaajalise vangistuse puhul võlgadest vabastamise menetlus perspektiivikas. Selliste mõttetute avalduste menetlemiseks kulub aga päris palju aega ja ressursi. Seadusega võiks piirata teatud tüüpi isikute juurdepääsu menetlusele. Nt võiks kohtul olla seadusest tulenev alus keelduda pankrotiavalduse menetlusse võtmisest või jätta see läbi vaatamata juhul, kui on taotletud ka võlgadest vabastamist, aga asjaoludest nähtuvalt on ilmselge, et võlgadest vabastamine ei oleks tulemuslik (nt pikaajalise karistusega vangid, PankrS § 175 lg 2 asjaolude esinemine jms).
- 3.3. Praegu on võlgnikul, kes astub menetlusse VÕVS-i kaudu, oluliselt keerukam nii menetlusele ligi pääseda kui ka oma kohustustest vabaneda. Juba avalduse esitamine selles menetluses on sedavõrd keerukas (töömahukas) ja nõuab enamate materjalide esitamist kui pankrotiavalduse esitamine. Rääkimata sellest, et iga võlg tuleb konkreetse võlausaldajaga läbi vaielda. Ja siis aastaid iga kuu makseid teha. Selle kõrval on pankrotimenetlus (kus võlgnikul puuduvad mistahes kohustused ja vähesegi vajaliku töö teeb ära haldur või ajutine haldur) võlgnikule tühiasi. Sellises olukorras ei saagi loota, et võlgnikud oleksid huvitatud võlgade ümberkujundamise menetlusest (seda on võlgnikud ka otsesõnu öelnud) ja pankrotimenetlusse pääsemine on paradiis, mis kindlustab võlgade korstnassekirjutamise. Seadusandjal tuleks need kaks menetlust olulisel määral ühtlustada. Piiramatult leebe füüsilisest isikust võlgnike pankrotimenetlusele ja kohustustest vabastamise menetlusele juurdepääs laostab moraalselt kogu kohustuste täitmise distsipliini.
- 3.4. PankrS-s võiks olla eraldi reguleeritud pärandvara pankrotimenetlus. Samuti võiks reguleerimist leida olukord, kui võlgnik sureb pankrotimenetluse jooksul.
- 3.5. Kuna võlgnikele oli juba enne pankrotimenetlust ülejõukäiv pidada arvet oma rahaliste kohustuste täitmise üle, siis on enamikule võlgnikest ka võlgniku kohustustest vabastamise menetluses ülejõukäiv TMS ja PankrS § 173 lg 4, 5 reeglite järgimine ja võlausaldajate nõuete katteks korrektse summa eraldamine. PankrS-s võiks olla selge alus määramaks võlgnikule tasumiseks igakuiselt kindel summa (nt tasuta igakuiselt 10 eurot) ja kui võlgniku sissetulekust saab konkreetsetes kuus tulenevalt TMS-st teha suurema kinnipidamise, siis on võlgnikul kohustus seda teha.
- 3.6. PankrS § 173 lg 1 sätestab võlgniku kohustusena tegeleda võlgniku kohustustest vabastamise menetluse ajal mõistlikult tulutoova tegevusega ja, kui tal sellist tegevust ei ole, siis seda otsima. Ei ole selge, kuidas nimetatud sätet kohaldada vangide, piiratud teovõimega isikute, pensionäride ja nii füüsilistel kui ka vaimsetel põhjustel (osaliselt) töövõimetute isikute kohustustest vabastamise menetluste puhul.
- 3.7. Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse läbiviimiseks on tarvis nimetada kas usaldusisik või kohustada võlgnikku ennast täitma usaldusisiku kohustusi. Samas võib

usaldusisiku leidmine osutada võlgniku jaoks probleemiks ning TMS-i ja PankrS § 173 lg 4, 5 sätete järgmine võib võlgnikule endale olla ülejõukäiv. Samas ei saa kohus jätta võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata põhjusel, et ei ole isikut, kellele panna usaldusisiku kohustusi.

4. Pankrotiombudsmani institutsioon

4.1. Pankrotiombudsmani institutsiooni loomist ei toetata. Samas peaks olema mingi filter (kas registreeritud juures?), mis suunaks töötajateta, käibeta, makse maksmata jätnud äriühingud pankrotiavaldust esitama või esitaks keegi pankrotiavalduse nende eest. Piirdumine üksnes likvideerimismenetlustega (pärast seda kui majandusaasta aruanne on aastaid esitamata) on liiga hilja.

5. Avalik-õiguslike nõuete tunnustamise menetlus

5.1. Vajalik oleks selguse loomine pankrotimenetluses esitatud avalik-õiguslike nõuete tunnustamise menetluse osas. Hetkel on Riigikohus tsiviilasjas nr 3-2-1-82-14 tehtud lahendis sisuliselt loonud nende nõuete jaoks menetluse, mis ei lähe kuidagi kokku PankrS §-s 106 sätestatud nõuete tunnustamise korraga.

6. Menetluskulud kohtumenetlustes, milles pankrotivõlgnik või pankrotihaldur on menetlusosaliseks

6.1. Pankrotivõlgniku ja tema asemel menetlusse astuva halduri riigilõivu tasumisest vabastamise küsimused. Seadus võiks selles osas olla konkreetsem.

6.2. Selgust oleks vaja ka pankrotimenetlusega seotud kohtumenetlustes (menetlused, milles pankrotivõlgnik või pankrotihaldur on menetlusosaliseks) tekkinud menetluskuludega seonduvas. Seda eelkõige olukordades, kus menetluskulud jäävad pankrotivõlgniku/halduri kanda. Kehtiva regulatsiooni järgi peaks selge olema, et menetluskulud, mis on pankrotivõlgnikult välja mõistetud kohtumenetluses enne pankroti väljakuulutamist, on tavaline nõue pankrotimenetluses PankrS § 8 lg 3 järgi. Samuti peaks selge olema, et olukorras, kus kohtumenetlus on alanud pärast pankroti väljakuulutamist, on pankrotihaldurilt välja mõistetud menetluskulud massikohustus PankrS § 148 lg 1 p 1 järgi. Ebaselge on menetluskulude saatus olukorras, kus kohtumenetlus on alanud enne pankroti väljakuulutamist, kuid jätkub ja saab lõpplahendi, sh menetluskulude osas pankrotimenetluse ajal. PankrS § 43 kohaselt võib see toimuda kahel viisil, kas menetlusse astub võlgniku asemel pankrotihaldur või jätkab menetlust võlgnik ise. Kui sellises menetluses mõistetakse menetluskulud välja võlgnikult/haldurilt, ei näe kehtiv PankrS ette selget vastust, kas ja millises osas on tegemist tavalise pankrotimenetluse nõudega, massikohustusega või hoopis millegi muuga.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Liivi Loide

Tartu Maakohtu esimees